

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Composteren van beheerresten

Vormingstraject:
'Kleinschalig composteren van beheerresten'

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Composteren van beheerresten

- Vormingstraject uitgewerkt
- Doelgroep
  - Beheerders
  - Conservators
  - Terreinbegeleiders
  - Composteerder

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Composteren van beheerresten

Doelstelling

- Leren welke beheerresten composteerbaar zijn c.q. beter niet gecomposteerd worden
- Leren basisknepen composteren, en vertrouwd geraken met belangrijkste technieken voor het composteren van beheerresten
- Leren herkennen kwaliteitscompost

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Composteren van beheerresten

Inhoud vormingstraject

- Hoe, wat, waarom
- Groen, bruin, groen-bruin
- Wel en niet composteerbaar
- Compostorganismen
- Voedsel, warmte, vocht en lucht
- Mogelijke composteersystemen
- Opbouw, proces en problemen
- Soorten beheerresten
- Gebruik en uittesten
- Beleid

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Composteren van beheerresten

Inhoud cursusmap bij vormingstraject:

- Eindrapport van project 'Kleinschalige compostering van beheerresten'
- Folder 'Compost en het Mestdecreet'
- De uitprint van vormingstraject-PPT
- Folders bezoekmogelijkheden

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Wat zijn beheerresten ?

Maai-beheer (gras)

Maai-beheer (hooi)

Riet-beheer

Hakhout-beheer

Plag-beheer (gras, heide)

Beek-beheer (oever-waterpl.)

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Waarom beheerresten composteren ?

Belangrijkste redenen

- om waardevolle grondstoffen niet verloren te laten gaan en nuttig te hergebruiken
- compost heeft een hoog gehalte aan stabiele organische stof, dit zorgt bij toepassing o.a. voor een betere bodemstructuur, een betere waterhuishouding, een humusrijkere bodem, minder bodemerosie, ...
- om ongewenste zaden en planten af te doden
- ...

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Wanneer beheerresten composteren ?

Belangrijkste basisvoorwaarden

- Als de beheerresten niet bruikbaar zijn als veevoeder of stalstrooisel
- Als bruin én groen materiaal beschikbaar zijn
- Als terrein beschikbaar is
- Als machines beschikbaar zijn
- Als afzet mogelijk is
- ...

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Groene beheerresten

Eigenschappen:

- weinig structuur
- hoog vochtgehalte
- meestal veel voedingsstoffen en lage C/N

Voorbeelden:

- gras- en bermmaaisel
- waterplanten
- ruigtekruiden
- verse bladeren

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Bruine beheerresten

Eigenschappen:

- luchtig en stug
- vaak droog
- meestal weinig voedingsstoffen en hoge C/N

Voorbeelden:

- dorre stengels en takken
- houtsnippers
- dennennaalden, droog blad
- (hooi), stro

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Groen-Bruine beheerresten

Eigenschappen:

- vrij stevig en hard
- voldoende vochtig
- behoorlijk wat voed.stoff. en goeie C/N

Voorbeelden:

- verse stengels
- dunnere takken (verkleind of versnipperd) met bladeren

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Voorbeelden van composteerbare beheerresten

- Kort en lang, vers maaisel (bv. grassen, russen, zegges, akkerkruiden, ...)
- Hooi (droog maaisel)
- Ruigtekruiden (bv. netel, kleefkruid, haagwinde, ...)
- Riet (droog of vochtig)
- Loof- en naaldhouttakken (snoeihout, scheersel en snippers van bv. populier, wilg, eik, els, braam, ...)
- Heidemaaisel en organische (!!!) plaggen (zonder grond)
- Oever- en waterplanten
- (Zieke plantendelen (!!!))

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

**Composteren van
beheerresten i.s.m. ...**

- Toelichting bij primaire organismen
  - Bacteriën
  - Schimmel
- Toelichting bij secundaire organismen
  - Compostworm
  - Pissebed
  - Springstaart
  - Mijt
  - Duizendpoot
  - Miljoenpoot
  - ...

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

**Composteren van beheerresten
heeft nood aan ...**

Voedsel
Lichaam, voortplanting

Vocht
Vooral opstart

Warmte
Hygiënisatie

Lucht
Aëroob proces

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

**Welk systeem toepassen om
beheerresten te composteren?**

Enkele richtcijfers

Kleine beheervlakken of weinig materiaal: **composthoop**.
Bij 5m^3 meestal manueel; tussen de 5 en 50m^3 meestal tractor-frontlader-combinatie

Grote beheervlakken of veel materiaal: **compostriël**.
Tussen de 5 en 50m^3 meestal tractor-frontlader-combinatie; bij > 50m^3 meestal tractor-frontlader-keerder-combinatie

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Voorbeelden van noodzakelijk materieel

Composthoop (conservator):

- Weinig specifiek materieel (soms wel bv. hakselaar)

Compostril (terreinploeg):

- Hakselaar of opraapwagen met messen
- Keerder/tractor-frontlader/chauffeur
- Shredder
- Water/watertank

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Aandachtspunten bij opbouw

- Verklein wat te grof is of te lang (bv. takken).
- Hanteerbaar uitgangsmateriaal (bv. geen lange takken tussen lang gras; uitgangsmateriaal direct verkleinen is efficiënter dan achteraf verkleinen)
- Wissel zo veel mogelijk bruin en groen materiaal af.
- Streef bij het opzetten naar een evenwicht tussen groen en bruin materiaal (bij opzet composthoop goed gemengd, eventueel gemengd bij compostril)
- Vermijd grote hoeveelheden van hetzelfde.

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Aandachtspunten bij opbouw

- Niets laten liggen rotten (vergemakkelijkt de compostering achteraf)
- Niets extreem laten uitdrogen (vergemakkelijkt de compostering achteraf)
- Zet luchtig op, geen te grote opzetvolumes om luchttoevoer te garanderen.
- Combineer eventueel meerdere rillen of kies een langwerpige ril (oplekken met zeer hoge of brede hopen)

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Aandachtspunten bij opbouw

- Kies (bij voorkeur) een (half)beschaduwde plek
- Zorg (waar mogelijk) voor een vloeistofdichte ondergrond
- Voorzie voldoende werkruimte en omzetmogelijkheid langsheen de hoop / ril
- Voorzie mogelijkheid tot bevochtigen
- Let op de bereikbaarheid
- Zet de hoop / ril op de rand of buiten de beheereenheid (eutrofiëring)

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Aandachtspunten tijdens proces

- Volg temperatuur op
- Volg vochtgehalte op (knijptest)
- Zet (waar mogelijk) regelmatig om
- Controleer tijdens het omzetten de vochtigheid en het verteringsproces
- Vermijd uitdrogen
- Stuur zonodig bij
- Voeg geen nieuw materiaal toe nadat de compostering is opgestart

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Aandachtspunten tijdens proces

Nodig voor hygiënisatie eindproduct:

Temperatuur:

- 10 weken > 45°C en
- 4 dagen > 60°C of 12 dagen > 55°C

Omzetten:

Minstens 4 keerbeurten of bewerkingen die het materiaal mengen en homogeniseren

Vochtcontrole tijdens compostering:

Vochtgehalte mag niet te laag zijn (afhankelijk van het gehalte aan organische stof: streefcijfer 30 - 40% vocht tijdens de eerste 10 weken van het composteringsproces). Bij voorkeur in de beginfase nog hoger: 45 - 55 %.

Composthoop <-> compostriil

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Problemen tijdens compostering, en wat er aan te doen

- Te droog (bv. door intense broei, lange droogteperiode, permanente zon, ...)
- Te nat (bv. natte voeten blijven zeer lang nat, drassig of groen basismateriaal, ...)
- Stank (bv. anaërobe situaties, ...)
- Geen vertering (# oorzaken)

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Aandachtspunten bij composteren van beheerresten

Vers gemaaid gras (vochtig gras)

- Verkleinen (stukjes van ±20cm), anders té veel lucht en mogelijks uitdroging vooraleer opstart
- Steeds mengen met fijn, (groen-)bruin materiaal (bv. hakselhout, droge bladeren, ...)
- Meer bruin materiaal indien weinig bloemstelen / grasaren !
  - Richtcijfer 1/2 van volume bij overwegend gras of erg kort maaisel
  - Richtcijfer 1/3 van volume bij gras en bloemen
- Gras best zo snel mogelijk verwerken of inkuilen om broei te voorkomen.
- Ruigtekruiden, toxische kruiden, wortelstokken, ... vormen in principe geen bezwaar op voorwaarde dat aan de hygiënisatievoorwaarden tijdens het proces is voldaan

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Aandachtspunten bij composteren van beheerresten

Hooi (droog gras)

- Verkleinen (bv. stukjes van ±20cm), anders té veel lucht en terug uitdroging vooraleer activering
- Best mengen met wat fijn, (groen-)bruin materiaal (bv. hakselhout, droge bladeren, stro, ...), ±1/4 van volume
- Goed bevochtigen, of opstarten na een felle regenbui.
- Opletten met zeer oud hooi (oude stocks, herbevochtiging lukt moeilijk)
- Ruigtekruiden, toxische kruiden, wortelstokken, ... vormen in principe geen bezwaar op voorwaarde dat aan de hygiënisatievoorwaarden tijdens het proces is voldaan

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Aandachtspunten bij composteren van beheerresten

Droog riet (riet van wintermaaibeurten)

- Droog riet (incl. rietgras, egelskop, liesgras, ...), sterk verkleinen (bv. stukjes van ±5cm), anders té veel lucht en terug uitdroging vooraleer activering
- Mengen met fijn, groen(-bruin) materiaal (bv. hakselhout, gras, voldoende vochtige plagresten, mest van grote grazers, ...)
- Meer groen materiaal naarmate de rietstengels droger zijn (vroegse ↔ late winter ?!)
- Beheerresten voor verwerking eventueel horizontaal op de oever laten liggen zodat ze wat vocht kunnen opnemen.

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Aandachtspunten bij composteren van beheerresten

Snoeihout

- Hout steeds versnipperen (<10cm) vooraleer te composteren
- Snippers niet laten uitdrogen !
- Zinvol om te mengen met fijn, groen(-bruin) materiaal, afhankelijk van de vochttoestand
  - Geen groen(-bruin) indien vers zomersnoeihout
  - ±1/3 van volume groen(-bruin) bij vers wintersnoeihout
  - ±1/2 van volume groen(-bruin) bij droog snoeihout of snippers afkomstig van dikke takken en stammen
- Zeer goed bevochtigen bij opzet, doornat mag
- Opletten met grote hoeveelheden blad (plotse groei → plotse uitdroging → compostering stopt)
- (Zieke takken vormen in principe geen bezwaar op voorwaarde dat aan de hygiënisatievoorwaarden tijdens het proces is voldaan (!!); let op voor contaminatie materieel)

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Kenmerken van goede compost

- geur van bosgrond
- homogeen materiaal
- laag vochtgehalte (<50 %)
- hoog organische stofgehalte (>16 %)
- stabiele organische stof
- uitgerijpt product (rijpheidsklasse V)
- vrij van kiemkrachtige zaden
- zuurgraad (pH): neutraal tot licht basisch
- laag gehalte aan zware metalen
- weinig steentjes (<2%)
- weinig onzuiverheden (<0,5%)
- ideaal voor gebruik in de (bio)land- en tuinbouw

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Hoe test je compost zelf ?

Zelfcontrole:

- het temperatuursverloop te volgen (in midden van de hoop; zeker de eerste weken na het op- of omzetten is dit belangrijk; later kan de frequentie omlaag; excel-tabel)
- regelmatig een visuele controle te doen (kleur, verdamping, droge zones, uitspoeling)
- de geur te controleren (stank, zuur, irriterende geur, bosgrond)
- op wormen en andere organismen inspecteren (wanneer de temperatuur onder 35°C zakt, zouden er zich grotere invertebraten moeten vestigen)

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Hoe test je compost ?

Zelfcontrole:

- de zgn. vuisttest doen (tijdens samenpersen hooguit paar waterdruppels tussen vingers, na openen handpalm is samengeperst balletje makkelijk in kleinere stukken te verbrokkelen).
- de kiemtest doen (100 tuinkerszaadjes in compost en 100 in tuingrond, vergelijk opkomst)
- de aanwezigheid van kiemkrachtige zaden te testen (handvol compost en handvol Rijnzand mengen, begieten en na 2-tal weken opkomst checken)

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Hoe test je compost ?

Externe controle:

- analyses laten uitvoeren door een erkend labo
- de controlerende instanties zullen ook analyses laten uitvoeren om de nodige attesten te kunnen afleveren

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Composteren van beheerresten en het beleid

- Composteren is onderworpen aan een aantal beleidsmatige en wettelijke, technische en administratieve randvoorwaarden !!!
- Draag zorg voor de nodige vergunningen
- Composteren in het natuurgebied → Natuurpunt verantwoordelijk; als landbouwer composteert → landbouwer verantwoordelijk

Een overzicht van de wettelijke en beleidsmatige voorwaarden →

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Composteren van beheerresten en het beleid

Overzicht van enkele wettelijke / beleidsmatige voorwaarden

- Stedenbouwkundige vergunning
- Milieuvergunning (Vlarem)
- Vlaams reglement inzake afvalvoorkoming en -beheer (VLAREA).
- KB 7/1/1998 : handel in meststoffen, bodemverbeterende middelen en teeltsubstraten
- Mestdecreet

Cursus Composteren van beheerresten

VLAAMSE COMPOSTORGANISATIE VZW

Composteren van beheerresten

Zijn er nog vragen ?

Cursus Composteren van beheerresten
